

Załącznik 4

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH EDUKACJA WCZESNOSZKOLNA KL. I - III

Dostosowanie wymagań:

- powinno dotyczyć głównie form i metod pracy z uczniem, zdecydowanie rzadziej treści nauczania
- nie może polegać na takiej zmianie treści nauczania, która powoduje obniżanie wymagań wobec uczniów z normą intelektualną
- nie oznacza pomijania haseł programowych, tylko ewentualne realizowanie ich na poziomie wymagań koniecznych lub podstawowych
- nie może prowadzić do zejścia poniżej podstawy programowej, a zakres wiedzy i umiejętności powinien dać szansę uczniowi na sprostanie wymaganiom kolejnego etapu edukacyjnego

1. Uczniowie o inteligencji niższej niż przeciętna

EDUKACJA POLONISTYCZNA

Symptomy trudności:

- słabe oceny pomimo starań i wysiłków ucznia
- trudności w czytaniu i pisaniu (trudności z kojarzeniem określonych dźwięków - głosek, z odpowiadającymi im symbolami - literami)
- trudności w rozumieniu czytanych treści
- trudności w samodzielnym wypowiedzianiu się, formułowaniu wniosków i sądów, w uogólnianiu, myśleniu symbolicznym (abstrakcyjnym)
- niski poziom rozwoju słowno - pojęciowego (odpowiada wcześniejszej fazie rozwoju)
- ubogie słownictwo, wadliwa struktura gramatyczna wypowiedzi ustnych i pisemnych
- słabsza sprawność manualna (rysunki, pismo mają niski poziom graficzny)

- duże problemy z przywoływaniem z pamięci odległych partii materiału (słaba pamięć długotrwała, operacyjna)
- trudności z selekcją i wychwyceniem myśli przewodniej w długich tekstach
- wolne tempo procesów umysłowych i działania.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- zmniejszanie ilości, stopnia trudności i obszerności zadań
- dzielenie materiału na mniejsze partie, wyznaczanie czasu na ich opanowanie i odpytywanie
- wydłużanie czasu na odpowiedź, przeczytanie lektury
- wprowadzanie dodatkowych środków dydaktycznych np. ilustracje, ruchomy alfabet
- odwoływanie się do znanych sytuacji z życia codziennego
- formułowanie pytań w formie zdań o prostej konstrukcji powołujących się na ilustrujące przykłady
- częste podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w celu udzielania dodatkowej pomocy, wyjaśnień konwencjonalnych sposobów zapamiętywania
- należy zezwolić na dokończenie w domu niektórych prac wykonywanych na lekcjach
- dyktanda przeprowadzać indywidualnie w wolniejszym tempie, gdyż dzieci te często nie nadążają za klasą
- potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń na opanowanie materiału.

EDUKACJA MATEMATYCZNA

Symptomy trudności:

- trudności z wykonywaniem bardziej złożonych działań
- trudność z pamięciowym przyswajaniem i/lub odtwarzaniem z pamięci wyuczonych treści (np. tabliczka mnożenia, wzory, układy równań)
- problem z rozumieniem treści zadań
- potrzeba większej ilości czasu na zrozumienie i wykonanie zadania

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- częste odwoływanie się do konkretności (np. graficzne przedstawianie treści zadań), szerokie stosowanie zasady pogłębienia

- omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności (pamiętając, że obniżenie wymagań nie może zejść poniżej podstawy programowej)
- podawanie poleceń w prostszej formie (dzielenie złożonych treści na proste, bardziej zrozumiałe części)
- wydłużanie czasu na wykonanie zadania
- podchodzenie do dziecka w trakcie samodzielnej pracy w razie potrzeby udzielenie pomocy, wyjaśnień, mobilizowanie do wysiłku i ukończenia zadania
- zadawanie do domu tyle, ile dziecko jest w stanie samodzielnie wykonać
- potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń dla przyswojenia danej partii materiału.

EDUKACJA PRZYRODNICZA

Symptomy trudności:

- trudność w selekcji i wybraniu najważniejszych treści (tendencja do pamięciowego uczenia się wszystkiego po kolei)
- problem z zapamiętywaniem dat, nazwisk, nazw, miejscowości
- nieumiejętność przekrojowego wiązania faktów i informacji

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- w związku z dużym problemem w selekcji i wyborze najważniejszych informacji z danego tematu można wypisać kilka podstawowych pytań, na które uczeń powinien znaleźć odpowiedź czytając dany materiał (przy odpytywaniu prosić o udzielenie na nie odpowiedzi), podobnie postępować przy powtórkach
- pozostawianie większej ilości czasu na przygotowanie się z danego materiału (dzielenie go na małe części, wyznaczanie czasu na jego zapamiętanie i odpytywanie)

EDUKACJA MUZYCZNA, PLASTYCZNA, TECHNICZNA, WYCHOWANIE FIZYCZNE

Symptomy trudności:

- nieborność ruchowa i trudności w wykonywaniu niektórych ćwiczeń (potrzeba dłuższego treningu, aby opanować dane ćwiczenie, rzucanie do celu itp.)

- trudności w zrozumieniu zasad i reguł różnych gier
- obniżony poziom prac plastycznych i technicznych (słabsza własna inwencja twórcza, wyobraźnia)
- trudność w zapisywaniu i odczytywaniu nut

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- zapewnienie większej ilości ćwiczeń, aby uczeń opanował daną sprawność (w razie potrzeby zwolnienie z wykonania ćwiczeń przerastających możliwości ruchowe ucznia)
- wielokrotne tłumaczenie i wyjaśnianie zasad i reguł gier sportowych
- podpowiadanie tematu pracy plastycznej czy technicznej, częste podchodzenie do ucznia, ukierunkowywanie w działaniu
- pozwalanie na korzystanie ze śpiewników, wzorów, zapisów nutowych
- liberalne ocenianie wytworów artystycznych ucznia
- w ocenianiu zwracanie większej uwagi na wysiłek włożony w wykonanie zadania, niż ostateczny efekt pracy

2. Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim

Jakie są uwarunkowania psychofizyczne funkcjonowania ucznia z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim?

Osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim mają zróżnicowany potencjał rozwojowy. Jest to zaburzenie o charakterze globalnym (wszystkie funkcje i procesy psychiczne odbiegają od normy), dlatego ich trudności w uczeniu się wynikają z zaburzeń: spostrzegania, uwagi, pamięci, myślenia, mowy, sprawności motorycznych, ale także procesów emocjonalnych, motywacyjnych, adaptacji społecznej.

Spostrzeganie uczniów z tym rodzajem zaburzeń jest: niedokładne, wybiórcze, węższe zakresowo, występują zaburzenia analizy i syntezy spostrzeżeń.

Najtrafniej poziom poznania zmysłowego u tych uczniów można określić cytując słowa H. Borzyszkowskiej (1997): dziecko upośledzone umysłowo mało widzi – kiedy patrzy i mało słyszy – kiedy słucha. U tych uczniów stwierdza się obniżoną zdolność koncentracji uwagi.

Ich uwaga jest krótkotrwała, mało podzielna i łatwo ulega zakłóceniu (nadmiernie odwracalna). Bardzo trudno jest skoncentrować ich uwagę zwłaszcza, gdy podejmują rozwiązanie zadań sprawiających trudności. Wzmacnianie uwagi tych uczniów jest procesem ciągłym i nie można go pomijać w trakcie realizacji działań edukacyjno - terapeutycznych.

Dzieci te mają dobrą pamięć mechaniczną. Natomiast pamięć logiczna jest u nich w dużym stopniu zaburzona, co przejawia się w obserwowanych faktach:

- odtwarzanie zapamiętanych informacji odbywa się według zapamiętanej kolejności;
- mają trudności z odpytywaniem wyrywkowym, często po prostu nie rozumieją tego, czego wyuczyły się na pamięć;
- mają trudności w posługiwaniu się wyuczoną tabliczką mnożenia, bo wymaga to wybiórczego stosowania zapamiętanych wiadomości;
- potrzebują również większej liczby powtórzeń, aby utrwalić zapamiętane informacje. Rozwój mowy u dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim często bywa opóźniony, jednakże z uwagi na stosunkowo dobrą pamięć mechaniczną są w stanie (przy dobrej stymulacji środowiskowej) opanować znaczny zasób słownictwa, chociaż: mają trudności w rozumieniu znaczenia wypowiedzi oraz w samodzielnym tworzeniu dłuższych wypowiedzi (twórcze stosowanie mowy);
- częściej też w porównaniu z dziećmi w normie intelektualnej występują u nich wady wymowy;
- mają stosunkowo dobrze rozwiniętą mowę odtwórczą, ale słabiej funkcjonuje u nich twórczy wymiar mowy.

Osoby z niepełnosprawnością umysłową w stopniu lekkim mają zaburzone myślenie abstrakcyjne, słowno-pojęciowe. Ich myślenie rozwojowe zatrzymuje się na poziomie myślenia konkretno-obrazowego, co przejawia się w trudnościach z abstrahowaniem, uogólnianiem, tworzeniem pojęć, wnioskowaniem czy przewidywaniem (myśleniem przyczynowo- skutkowym). Zaburzenie wyższych form myślenia w znacznym stopniu utrudnia zdobywanie wiedzy i powoduje, że pewien jej zasób jest niedostępny dla tych osób.

Najczęściej występujące zaburzenia u dzieci z niepełnosprawnością umysłową w stopniu lekkim, które mają znaczenie dla ich osiągnięć szkolnych, to:

- zaburzenie orientacji przestrzennej,
- niski poziom sprawności grafomotorycznej, słaba koncentracja uwagi,

- wolniejsze tempo pracy,
- zaburzenia rozumienia znaczenia wypowiedzi,
- zaburzenia analizy i syntezy (wzrokowej, słuchowej, wzrokowo-słuchowej),
- trudności w rozpoznawaniu liter oraz w czytaniu,
- trudności w rozumieniu przeczytanego tekstu,
- istotnie zaburzony poziom rozumienia wszelkich reguł, zasad, definicji,
- utrudnione tworzenie pojęcia liczby, ograniczenia procesów pamięciowych,
- brak zrozumienia treści zadań tekstowych i trudności w ich rozwiązywaniu,
- zaburzenia wyobraźni przestrzennej utrudniające rozumienie i wykonywanie zadań geometrycznych,
- trudności w orientowaniu się w stosunkach czasowych i posługiwaniu się nimi,
- kłopoty w powiązaniu nowych informacji z poprzednio zapamiętanymi,
- słaby poziom stosowania umiejętności w praktyce,
- mała samodzielność w wykonywaniu zadań,
- często występująca nadpobudliwość psychoruchowa lub zahamowanie,
- brak krytycyzmu,
- trudności w antycypacji zachowań,
- impulsywność,
- podatność na negatywne wpływy otoczenia,
- niski poziom motywacji,
- mała wrażliwość na potrzeby innych,
- częste przejawy agresji.

Wymienione powyżej trudności nie muszą przejawiać się w każdym przypadku. Każdy z uczniów jest inny, jego poziom funkcjonowania w szkole, zachowanie, możliwości i ograniczenia są indywidualnie zróżnicowane. Uświadomienie sobie przez nauczyciela sytuacji, z jakimi może się spotkać w kontakcie z uczniem upośledzeniem umysłowym, pomoże mu bardziej wnikliwie obserwować i odpowiednio dostosowywać zadania do możliwości ucznia. Identyfikacja trudności ucznia i zadań edukacyjno-terapeutycznych pozwoli mu stworzyć plan działania pedagogicznego możliwie skuteczny i dostosowany indywidualnie do ucznia.

Podstawa programowa

Uczniowie z niepełnosprawnością umysłową w stopniu lekkim realizują tę samą podstawę programową, co ich sprawni rówieśnicy. Nauczyciele mają obowiązek dostosować wymagania edukacyjne (niezbędne do uzyskania poszczególnych śródrocznych i rocznych (półrocznych) ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych, wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania) do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia rozwojowe uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom. Stosowane przez nauczyciela metody, formy i środki dydaktyczne muszą być adekwatne do indywidualnych możliwości i potrzeb psychofizycznych uczniów.

Ocenianie uczniów

Przy kompleksowej ocenie uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim będą brane pod uwagę:

- aktualne możliwości ucznia, jak i jego ograniczenia,
- wkład pracy,
- zaangażowanie,
- samodzielność w wykonywanych działaniach,
- poziom umiejętności,
- motywacja do pracy,
- systematyczność ,
- postępy w rozwoju na miarę indywidualnych możliwości.

Celem oceniania będzie:

- gromadzenie danych o zachowaniu i osiągnięciach uczniów,
- ocena poziomu jego funkcjonowania.

3. Specyficzne trudności w uczeniu się

Ogólne wskazania do pracy z uczniem ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się:

Nauczyciel powinien dostosować metody i formy pracy z dzieckiem do jego możliwości, uwarunkowanych dysfunkcjami czy sytuacją społeczną. Wiąże się to na przykład z następującymi działaniami: dostosowaniem sposobu komunikowania się z uczniem, zachowaniem właściwego dystansu , wydłużeniem czasu pracy, zmianą form aktywności,

dzieleniem materiału nauczania na mniejsze partie, zmniejszeniem liczby zadań do wykonania, zwiększeniem liczby ćwiczeń i powtórzeń materiału, częstym odwoływaniem się do konkretnego, stosowaniem metody pogłębienia – umożliwieniem poznawania wielozmysłowego, dostosowaniem liczby bodźców związanych z procesem nauczania, zastosowaniem dodatkowych środków dydaktycznych i środków technicznych, zapewnieniem uczniowi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi możliwości korzystania z nauki języków obcych na miarę jego potrzeb i możliwości, stosowaniem zróżnicowanych kart zadań do samodzielnego rozwiązania, powtarzaniem reguł obowiązujących w klasie oraz jasnym wyznaczeniem granic i egzekwowaniem ich przestrzegania.

EDUKACJA POLONISTYCZNA

Symptomy trudności:

- trudności w opanowaniu techniki czytania tj.: głośkowanie, sylabizowanie, przekręcanie wyrazów, domyślanie się, wolne lub nierówne tempo, pauzy, nie zwracanie uwagi na interpunkcję
- niepełne rozumienie treści tekstów i poleceń, uboższe słownictwo
- trudności w pisaniu, szczególnie ze słuchu, liczne błędy np.: mylenie z-s, d- t, k -g
- błędy w zapisywaniu zmiękczeń, głosek i- j
- błędy w zapisywaniu głosek nosowych ą - om, ę – em
- opuszczanie, dodawanie, przestawianie, podwajanie liter i sylab
- błędy gramatyczne w wypowiedziach ustnych i pisemnych
- trudności w formułowaniu wypowiedzi pisemnych na określony temat
- trudności w uczeniu się ze słuchu na lekcji, korzystaniu z wykładów, zapamiętywaniu, rozumieniu poleceń złożonych, instrukcji
- trudności z zapamiętaniem liter alfabetu, mylenie liter podobnych kształtem l-t-l
- mylenie liter zbliżonych kształtem, lecz inaczej ułożonych w przestrzeni b-d-g-p, w-m
- opuszczanie drobnych elementów graficznych liter /kropki, kreski/
- błędy w przepisywaniu i pisaniu z pamięci
- nieprawidłowe trzymanie przyborów do pisania
- wolne tempo pisania, męczliwość ręki
- niekształtne litery, nieprawidłowe łączenia - obniżona czytelność pisma

- nieumiejętność zagospodarowania przestrzeni kartki wypowiedzi (wstęp, rozwinięcie, zakończenie)

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- nie wymagać, by uczeń czytał głośno przy klasie nowy tekst, wskazywać wybrane fragmenty dłuższych tekstów do opracowania w domu i na nich sprawdzać technikę czytania
- dawać więcej czasu na czytanie tekstów, poleceń, instrukcji, szczególnie podczas samodzielnej pracy lub sprawdzianów, w miarę potrzeby pomagać w ich odczytaniu
- starać się w miarę możliwości przygotowywać sprawdziany i kartkówki w formie testów
- czytanie lektur szkolnych lub innych opracowań rozłożyć w czasie, pozwalać na korzystanie z książek "mówionych"
- raczej nie angażować do konkursów czytania
- uwzględniać trudności w rozumieniu treści, szczególnie podczas samodzielnej pracy z tekstem, dawać więcej czasu, instruować lub zalecać przeczytanie tekstu wcześniej w domu
- częściej sprawdzać zeszyty szkolne ucznia, ustalić sposób poprawy błędów, czuwać nad wnikliwą ich poprawą, oceniać poprawność i sposób wykonania prac
- dać uczniowi czas na przygotowanie się do pisania dyktanda poprzez podanie mu trudniejszych wyrazów, a nawet wybranych zdań, które wystąpią w dyktandzie; można też dawać teksty z lukami lub pisanie z pamięci
- dyktanda sprawdzające można organizować indywidualnie
- błędów nie omawiać wobec całej klasy
- w przypadku trudności w redagowaniu wypowiedzi pisemnych uczyć tworzenia schematów pracy, planowania kompozycji
- pomagać w doborze argumentów, jak również odpowiednich wyrażen i zwrotów
- nie obniżać ocen za błędy ortograficzne i graficzne w wypracowaniach
- podać uczniom jasne kryteria oceny prac pisemnych (wiedza, dobór argumentów, logika wywodu, treść, styl, kompozycja itd.)
- dawać więcej czasu na prace pisemne, sprawdzać, czy uczeń skończył notatkę z lekcji, w razie potrzeby skracać wielkość notatek

- przypadku trudności z odczytaniem pracy odpytać ucznia ustnie
- pozwalać na wykonywanie prac na komputerze
- usprawniać zaburzone funkcje - zajęcia korekcyjno-kompensacyjne

EDUKACJA MATEMATYCZNA

Symptomy trudności:

- nieprawidłowe odczytywanie treści zadań tekstowych
- niepełne rozumienie treści zadań, poleceń
- trudności z wykonywaniem działań w pamięci, bez pomocy kartki
- problemy z zapamiętywaniem reguł, definicji, tabliczki mnożenia
- problemy z opanowaniem terminologii (np. nazw, symboli)
- błędne zapisywanie i odczytywanie liczb wielocyfrowych
- przestawianie cyfr (np. 56-65)
- mylenie znaków działań, odwrotne zapisywanie znaków nierówności
- nieprawidłowe wykonywanie wykresów
- trudności z zadaniami angażującymi wyobraźnię przestrzenną w geometrii
- niski poziom graficzny wykresów i rysunków.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- naukę tabliczki mnożenia, definicji, reguł, wzorów, symboli rozłożyć w czasie, często przypominać i utrwalać
- nie wrywać do natychmiastowej odpowiedzi, przygotować wcześniej zapowiedzią, że uczeń będzie pytany
- w trakcie rozwiązywania zadań tekstowych sprawdzać, czy uczeń przeczytał treść zadania i czy prawidłowo ją zrozumiał, w razie potrzeby udzielać dodatkowych wskazówek
- w czasie sprawdzianów zwiększyć ilość czasu na rozwiązanie zadań
- nieprawidłowa organizacja przestrzenna zapisu działań matematycznych
- uwzględniać trudności związane z myleniem znaków działań, przestawianiem cyfr itp.
- materiał sprawiający trudność dłużej utrwalać, dzielić na mniejsze porcje
- oceniać tok rozumowania, nawet gdyby ostateczny wynik zadania był błędny, co wynikać może z pomyłek rachunkowych

- oceniać dobrze, jeśli wynik zadania jest prawidłowy, choćby strategia dojścia do niego była niezbyt jasna, gdyż uczniowie dyslektyczni często prezentują styl dochodzenia do rozwiązania niedostępny innym osobom, będący na wyższym poziomie kompetencji.

EDUKACJA PRZYRODNICZA

Symptomy trudności:

- trudności z zapamiętywaniem nazw geograficznych, terminologii z przyrody itp.
- trudności z czytaniem map geograficznych
- trudności z orientacją w czasie i w przestrzeni (wskazywanie kierunków na mapie i w przestrzeni itp.)
- problemy z organizacją przestrzenną schematów i rysunków.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- uwzględniać trudności z zapamiętywaniem nazw, dat
- w czasie odpowiedzi ustnych dyskretnie wspomagać, dawać więcej czasu na przypomnienie, wydobycie z pamięci nazw, terminów, dyskretnie naprowadzać
- częściej powtarzać i utrwalać materiał
- podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe ułatwiające zapamiętywanie
- wprowadzać w nauczaniu metody aktywne, angażujące jak najwięcej zmysłów (ruch, dotyk, wzrok, słuch), używać wielu pomocy dydaktycznych, urozmaicać proces nauczania
- zróżnicować formy sprawdzania wiadomości i umiejętności tak, by ograniczyć ocenianie na podstawie pisemnych odpowiedzi ucznia
- odpytywać indywidualnie często oceniać prace domowe

EDUKACJA MUZYCZNA, PLASTYCZNA, TECHNICZNA, WYCHOWANIE FIZYCZNE

Symptomy trudności:

- trudności z czytaniem nut, odtwarzaniem rytmu, śpiewaniem, tańczeniem

- trudności z rysowaniem (rysunek schematyczny, uproszczony) i organizacją przestrzenną prac plastycznych
- obniżony poziom wykonania prac plastycznych i technicznych (dobra własna inwencja twórcza i wyobraźnia)
- mylenie prawej i lewej strony
- trudności z opanowaniem układów gimnastycznych (sekwencje ruchowe zorganizowane w czasie i przestrzeni)
- trudności w bieganiu, ćwiczeniach równoważnych
- trudności w opanowaniu gier wymagających użycia piłki (siatkówka, koszykówka, itp.) zawsze uwzględniać trudności ucznia

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- w miarę możliwości pomagać, wspierać, dodatkowo instruować, naprowadzać, pokazywać na przykładzie
- dzielić dane zadanie na etapy i zachęcać do wykonywania małutkimi krokami
- nie zmuszać na siłę do śpiewania, czy wykonywania ćwiczeń sprawiających uczniowi trudność
- dawać więcej czasu na opanowanie danej umiejętności, cierpliwie udzielać instruktażu
- nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy
- podczas oceniania brać przede wszystkim pod uwagę stosunek ucznia do przedmiotu, jego chęci, wysiłek, przygotowanie do zajęć w materiały, niezbędne pomoce itp.
- włączać do rywalizacji tylko tam, gdzie uczeń ma szansę

4. Uczniowie z autyzmem

Symptomy trudności:

- nie nawiązuje kontaktu uczuciowego, emocjonalnego z otoczeniem,
- odmawia współpracy zwykle nie próbuje się porozumiewać z innymi ludźmi,
- żyje jakby „obok”, we własnym świecie,
- jeżeli porozumiewa się – często ma własny język
- nie lubi dotyku, przytulania
- zachowuje się w sposób sztywny stereotypowy, ma ulubione zabawy, specyficzne zainteresowania i tylko zgodnie z nimi chce spędzać czas, nie lubi zmian.

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- „podążanie za” holding terapia behawioralna dostosować formy i metody pracy do specyfiki funkcjonowania dziecka.

Uczniowie z zespołem Aspergera

Symptomy trudności:

- obsesyjne zainteresowania trudności w akceptowaniu zmian trudności z mową i zapamiętywaniem słów zaburzenia interakcji społecznych niezgrabność ruchowa, problemy z zadaniami manualnymi zaburzenia integracji sensorycznej (nadwrażliwość na różnego rodzaju bodźce)

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- starać się podnosić samoocenę dziecka w celu zwiększenia poczucia jego własnej wartości, efektywności pracy i możliwości osiągnięcia sukcesu, włączać wszelkie metody aktywizujące na lekcjach, omawiać na bieżąco wszystkie problemy natury wychowawczej, kryteria oceny dziecka nie powinny odbiegać od oceny jego zdrowych rówieśników, gdyż zazwyczaj ma normę intelektualną, a ponadto posiada szczególne uzdolnienia w ramach przedmiotów, które go interesują, bazować na mocnych stronach ucznia, a rozwijać słabsze, a także bardzo dbać o sferę emocjonalno-motywacyjną ucznia, ocenę z zachowania wystawiać mając na uwadze specyfikę ZA, wspierać zainteresowania i uzdolnienia ucznia, dawać możliwość wykazania się na forum klasy, planować pracę z dzieckiem oraz opanowywać niepokój w szkolnym chaosie.

5. Uczniowie z ADHD

Symptomy trudności:

- nie są w stanie skoncentrować się na szczegółach podczas zajęć lub w czasie wykonywanej pracy, mają trudności z utrzymywaniem uwagi na zadaniach i grach, często nie stosują się do podawanych kolejno instrukcji i mają kłopoty z dokończeniem zadań i wypełnianiem codziennych obowiązków, często mają

trudności ze zorganizowaniem sobie pracy, często gubią rzeczy niezbędne do pracy lub innych zajęć, łatwo rozpraszają się pod wpływem zewnętrznych bodźców, często nie są w stanie usiedzieć w miejscu, często chodzą po pomieszczeniu lub wspinają się na meble w sytuacjach, gdy jest to zachowanie niewłaściwe

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- organizować środowisko zewnętrzne (porządek, ograniczenie bodźców), stosować wzmocnienia (pochwała, nagroda), ograniczyć stosowanie drastycznych środków wychowawczych (izolacja, „walki słowne”), skutecznie komunikować się (krótkie instrukcje, powtarzanie), wprowadzić rutynę codziennych obowiązków, konsekwentnie postępować nawiązywać pozytywne kontakty emocjonalne z uczniem, ustalić obowiązujący system norm i zasad.
- często są nadmiernie gadatliwi, często mają kłopoty z zaczekaniem na swoją kolej, często przerywają lub przeszkadzają innym (wtrącają się do rozmowy lub zabawy).

6. Uczniowie szczególnie uzdolnieni

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- dostrzegać uzdolnienia dzieci i zachęcać je do ich rozwijania, jeżeli uzdolnienia mają charakter wybiórczy można rozwijać je poprzez udział w kołach zainteresowań, indywidualną pracę pod kierunkiem nauczyciela, zachęcać do udziału w olimpiadach, turniejach, konkursach przedmiotowych, przydzielać dodatkowe zadania do rozwiązania w czasie lekcji i w domu.

7. Uczniowie przewlekle chorzy

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- zebrać informacje na temat choroby dziecka i jej wpływu na funkcjonowanie szkolne, dostosować sposoby pracy z dzieckiem i wymagania szkolne na podstawie zaświadczenia lekarskiego i/lub opinii psychologiczno – pedagogicznej, pomóc w wyrównywaniu zaległości w nauce, wynikających z absencji chorobowej – w formie pomocy koleżeńskiej lub zajęć dydaktyczno – wyrównawczych, organizować takie formy aktywności i gromadzenia doświadczeń poznawczych, jakie są dla dziecka dostępne, nie wyłączać go pochopnie z zajęć uwzględniać w procesie

dydaktycznym zmienne samopoczucie i sprawność psychofizyczną dziecka w okresie zaostrzenia choroby nie obciążać dziecka dodatkowymi stresami (testami, sprawdzianami), zmniejszać stopień trudności zadań, wiadomości sprawdzać raczej w okresach poprawy stanu zdrowia i samopoczucia, umożliwić choremu uczniowi jak najpełniejszy wypoczynek w czasie przerwy, dbać o prawidłowe relacje z rówieśnikami.

8. Uczniowie słabowidzący

Symptomy trudności:

- mylenie liter o podobnych kształtach mylenie wyrazów o podobnej strukturze
- przestawianie liter nieprawidłowa technika czytania brak rozumienia tekstu w całości
- wolniejsze tempo czytania związane z problemami w spostrzeganiu całego wyrazu, zdania
- problemy z rozumieniem tekstu (konieczność koncentracji na postrzeganiu kształtu poszczególnych liter)
- możliwe trudności w pisaniu z uwagi na obniżoną sprawność spostrzegania i zakłóconą koordynację wzrokowo – ruchową. możliwe popełnianie wielu błędów: przestawianie, mylenie, opuszczanie liter, błędy ortograficzne, złe rozplanowanie stron w zeszycie.

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- właściwe umiejscowienie dziecka w klasie (zapobiegające odbłaskowi pojawiającemu się w pobliżu okna, zapewniające właściwe oświetlenie i widoczność)
- udostępnianie tekstów (np. testów sprawdzających wiedzę) w wersji powiększonej
- podawanie modeli i przedmiotów do obejrzenia z bliska
- zwracanie uwagi na szybką męczliwość dziecka związaną ze zużywaniem większej energii na patrzenie i interpretację informacji uzyskanych drogą wzrokową (wydłużanie czasu na wykonanie określonych zadań)
- umożliwienie dziecku korzystania z kaset z nagraniami lektur szkolnych

- w geometrii należy wprowadzać uproszczone konstrukcje z ograniczoną do koniecznych liczbą linii pomocniczych i konstrukcje geometryczne wykonywać na kartkach większego formatu niż zwykła kartka papieru
- częste zadawanie pytania- „co widzisz?” w celu sprawdzenia i uzupełnienia słownego trafności doznań wzrokowych.

9. Uczniowie słabosłyszacy

Symptomy trudności:

- dziecko sprawia wrażenie nie uważającego lub śniącego na jawie, może nie słyszeć instrukcji nauczyciela,
- jest niechętnie w angażowaniu się w działania klasowe, obawia się porażki, ponieważ ma kłopoty z rozumieniem, może reagować niewłaściwie w sytuacjach zabawowych (nie rozumie zasad gry lub intencji innych osób) reaguje nietypowo na ustne instrukcje może mieć zaburzenia mowy, mały zasób słów i pojęć,
- słabo czyta, nie jest on w stanie samodzielnie czytać i zrozumieć treści obszernych lektur szkolnych
- często myli głoski dźwięczne i bezdźwięczne, nie różnicuje głosek z trzech szeregów s-z-cdz, sz-ż-cz-dź, ś-ź-ć-dź (np. zamiast „z” dziecko może napisać każdą inną literę s,ż,sz)
- zamienia i gubi litery, pomija cząstki wyrazów, myli końcówki – co powoduje zmianę treści znaczenia wyrazów, czasem pisze bezsensowne zlepki liter – w przypadku niezrozumienia ich znaczenia
- duże trudności sprawia dziecku poprawna pisownia, opanowanie gramatyki, składni i ćwiczenia stylistyczne

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- zapewnić dobre oświetlenie klasy oraz miejsce dla dziecka w pierwszej ławce w rzędzie od okna.
- uczeń będąc blisko nauczyciela (od 0,5 do 1.5 m), którego twarz jest dobrze oświetlona, może słuchać jego wypowiedzi i jednocześnie odczytywać mowę z ust; należy też, umożliwić dziecku odwracanie się w kierunku innych kolegów

odpowiadających na lekcji co ułatwi lepsze zrozumienie ich wypowiedzi. Nauczyciel mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu dziecka zwrócony twarzą w jego stronę - nie powinien chodzić po klasie, czy być odwrócony twarzą do tablicy, to utrudnia dziecku odczytywanie mowy z jego ust należy mówić do dziecka wyraźnie używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji,

- trzeba zadbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędny hałas m.in. zamykać okna przy ruchliwej ulicy, unikać szeleszczenia kartkami papieru, szurania krzesłami, to utrudnia dziecku rozumienie poleceń nauczyciela i wypowiedzi innych uczniów, powoduje też większe zmęczenie (takie zakłócenia stanowią również problem dla uczniów z aparatami słuchowymi, ponieważ są wzmacniane przez aparat),
- nauczyciel winien upewnić się czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez dziecko niedosłyszające, a w przypadku trudności zapewnić mu dodatkowe wyjaśnienia, sformułować inaczej polecenie, używając prostego, znanego dziecku słownictwa (można też wskazać jak to polecenie wykonuje jego kolega siedzący w ławce dziecko z wadą słuchu ma trudności z równoczesnym wykonywaniem kilku czynności w tym samym czasie, nie jest w stanie słuchać nauczyciela - co wymaga obserwacji jego twarzy - jednocześnie otworzyć książkę na odpowiedniej stronie i odnaleźć wskazane ćwiczenie, często więc nie nadąża za tempem pracy pozostałych uczniów w klasie,
- dziecko niedosłyszające powinno siedzieć w ławce ze zdolnym uczniem, zrównoważonym emocjonalnie, który chętnie dodatkowo będzie pomagał mu np. szybciej otworzy książkę, wskaże ćwiczenie, pozwoli przepisać notatkę z zeszytu itp w czasie lekcji wskazane jest używanie jak najczęściej pomocy wizualnych i tablicy (m.in. zapisanie nowego tematu, nowych i ważniejszych słów, dat itp.),
- można przygotować uczniowi z niedosłuchem plan pracy na piśmie opisujący zagadnienia poruszane na zajęciach np. kolejność wykonywanych ćwiczeń itp.
- konieczne jest aktywizowanie dziecka do rozmowy poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy nauczyciel podczas lekcji powinien często zwracać się do dziecka niesłyszającego, zadawać pytania – ale nie dlatego, aby oceniać jego wypowiedzi, ale by zmobilizować go do lepszej koncentracji uwagi i ułatwić mu lepsze zrozumienie tematu,

- z uwagi na wolne tempo czytania, dziecko potrzebuje więcej czasu na przeczytanie całej książki, dlatego z pomocą rodziców czyta całą lekturę lub tylko wskazany rozdział; dla ułatwienia zrozumienia treści nauczyciel może podać pytania pomocnicze, na które dziecko powinno przygotować odpowiedzi – czytając wcześniej lekturę,
- dziecko czytając lekturę, krótkie opowiadanie – może założyć swój słowniczek niezrozumiałych zwrotów,
- pisanie ze słuchu jest najtrudniejszą formą pisania, a szczególnie dla dziecka z zaburzonym słuchem i nieprawidłową wymową, dlatego też należy stosować ćwiczenia w pisaniu ze słuchu tylko wyrazów lub zdań, wcześniej z dzieckiem utrwalonych, w oparciu o znane mu słownictwo; jeżeli pisanie ze słuchu sprawia dziecku niedosłyszającemu duże trudności można je zastąpić inną formą ćwiczeń w pisaniu. Mogą to być ćwiczenia polegające na : układaniu zdania z podanej rozsypanki wyrazowej do treści obrazka, przepisywaniu zdań z uzupełnieniem „luk” odpowiednimi wyrazami, porządkowaniu loteryjki gramatyczno - ortograficznej z utrwaleniem znanych zasad pisowni i zwrotów gramatycznych, dobieraniem odpowiednich wyrazów, uwzględniając ich rodzaj, osobę, liczbę,
- przy ocenie prac pisemnych dziecka nie należy uwzględniać błędów wynikających z niedosłuchu, one nie powinny obniżyć ogólnej oceny pracy; błędy mogą stanowić dla nauczyciela podstawę, do podjęcia z dzieckiem dalszej pracy samokształceniowej i korekcyjnej oraz ukierunkowania rodziców do dalszej pracy w domu; błędy w pisowni należy oceniać opisowo, udzielając dziecku wskazówek do sposobu ich poprawienia,
- uczeń niedosłyszający jest w stanie opanować konieczne i podstawowe wiadomości zawarte w programie nauczania, ale wymaga to od niego znacznie więcej czasu i wkładu pracy, w porównaniu z uczniem słyszącym,
- przy ocenie osiągnięć ucznia z wadą słuchu należy szczególnie doceniać własną aktywność i wkład pracy ucznia, a także jego stosunek do obowiązków szkolnych (systematyczność, obowiązkowość, dokładność).

10. Uczniowie niedostosowani społecznie i uczniowie zagrożeni niedostosowaniem społecznym

- występuje poczucia odrzucenia, frustracji, potrzeby emocjonalnej zależności, reakcje negatywne.
- dziecko reaguje agresją, buntem, narastającą wrogością, nieproporcjonalnie silnie,

- w zachowaniu dostrzega się brak cierpliwości i wytrwałości oraz brak koncentracji uwagi - często nie kończy rozpoczętych przez siebie prac lub wykonuje je niedokładnie.

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- wyznaczyć jasne kryteria norm zachowań i ich konsekwencji,
- wyznaczać większą ilość czasu na zadania wymagające czytania, pisania,
- dzielić materiał do nauki na mniejsze części,
- zachęcać do staranności wykonywanych prac i rysunków,
- pozytywnie motywować do pracy nad przezwyciężaniem istniejących trudności, itp.,
- stopniować sytuacje zadaniowe, tak by uczeń mógł odnieść sukces,
- wspierać i naprowadzać podczas rozwiązywania zadań matematycznych,
- często odwoływać się do sytuacji z życia codziennego i do konkretów,
- często powtarzać nowe treści,
- stosować polisensoryczne metody nauczania,
- pomagać w selekcji materiału do nauki,
- wyznaczać konkretne partie materiału do nauki w domu,
- wzmacniać poczucie własnej wartości, itp.,
- wydawać krótkie polecenia,
- zadawać pytania pomocnicze,
- indywidualizować pracę lekcyjną,
- udzielać pomocy w selekcji materiału do nauki,
- dzielić materiału do opanowania na mniejsze części,
- w czasie lekcji upewniać się czy uczeń właściwie zrozumiał treść zadań , poleceń,
- ukierunkowywać na właściwą odpowiedź poprzez zadawanie pytań pomocniczych, naprowadzanie na prawidłowe rozwiązanie,
- bazować na przykładach z życia codziennego,
- oceniać za wkład pracy w wykonanie zadania, chęci,
- często chwalić ucznia indywidualnie i na forum klasy.